

Új Nemzedék Központ főépületének átalakítása és bővítése – Zánka

DLA doktori disszertáció tézisek

Krizsán András Ybl-díjas építész

Új Nemzedék Központ főépületének átalakítása és bővítése – Zánka

DLA doktori disszertáció tézisek

Krizsán András Ybl-díjas építész

Pécsi Tudományegyetem
Breuer Marcell Doktori Iskola
Pécs, 2014

TARTALOMJEGYZÉK

Tézisek

Meglévő épület

- A modern építészet kritikája

Balatoni építészet

- A hely szelleme

Építészeti koncepció

- Expresszív folytonosság

Tervezett átalakítás

- Imagináció

1. Új Nemzedék Központ főépülete, Zánka. Fotó: Bujnovszky Tamás

„Úgy formálunk, úgy kell formálnunk, ahogy elődeink kikényszerítették a forma áramát, és boldoggá tesz bennünket, ha ehhez még hozzá tudjuk adni a teremtésünk lényegéből és az eredeti forrásaiból fakadó felismerések teljességét.”

(Hans Scharoun)

TÉZISEK

A Zánkai Új Nemzedék Központ főépülete eredetileg a hatvanas évek végén épült. (Kiss Imre, ÁÉTI, 1969) Látványa messze kitűnik a környező fák lombjai fölött. Modernista felfogású, hét emelet magas tornya a korra jellemző internacionalista stílusú középület, – mi is lehetett volna más? Fehér mészkőlapokkal burkolt, egyszerű kubusa meghatározó eleme az évszakonként változó balatoni tájnak. Függőleges tömbjéhez egy hosszan elnyúló, földszinti lepényépület is csatlakozik, ami a kiszolgáló helyiségeket, irodákat, főbejáratot foglalja magában. Az eltelt negyven év alatt az épület rászolgált a műszaki megújulásra. Az új társadalmi igények és a vezetőség elvárásai új funkciókat, bővítéseket igényeltek, mind külső, mind belső részeiben az épületnek.

Hogy egy meglévő középülethez milyen mértékig szabad, lehet korszerűsítés, átépítés, rekonstrukció, átfestés címén hozzányúlni, azt számtalan körülmény ismerete, kérdés tisztázása döntheti el. A „jó” építészet ezt szolgálja. Tisztán a minőségek a döntőek. Sikerül-e az új kéznek megőrizni az építészeti értéket, netán meghaladni azt? Vagy új értéket kreálni?⁽¹⁾

A megújulás mindenekelőtt az épület építészeti karakterében figyelhető meg. Olyan új formavilággal gazdagodott a ház, ami részleteiben megőrzi az eredeti épület modernista stílusát, de ugyanakkor szerves folytatásaként humanizálja is azt. Olyan építészeti magatartás ez, amely az értékeket a maguk helyén kezeli, és úgy tud hozzányúlni az eredeti épülethez, hogy azzal kiegészülve a ház emberibbé, élőbbé, dinamikusabbá válik, új kontextusba kerül környezetével. Nem fordít hátat a meglévő adottságoknak, a modern épület architektúrájának, hanem megértve és elfogadva azt, a meglévő formákból kiindulva vezeti le az átalakítás építészeti logikáját, és folytonosságát, megteremtve ezáltal a múltban rejlő értékek és a modern organikus építészet harmonikus egységét.

Doktori értekezésem célja, hogy betekintést nyújtsak az alkotó építész folyamataiba. Bemutassam egy modern épület átalakításának és bővítésének tervezői logikáját és aspektusait. Megidézzem a táj és Balaton-part építészeti karakterét és minőségét, az idő távlatából rálátást nyújtsak a meglévő régi épület értékeire és kritikájára. Kapcsolatot keressek a modern építészet neo-expresszionista folytonossága és az organikus építészet formavilága között.

(1) Vincze László DLA, Zánka feléled, Régi-Új Magyar Építőművészet, 2013/1

3

4

1. A MEGLÉVŐ ÉPÜLET – A modern építészet kritikája

A modern építészet az építészetet alkotó részeire bontotta szét. Egyszer a szerkezetet, az alkalmazott építőanyagokat tekintette az építészeti alkotás kiindulási pontjának, máskor a rendeltetést vagy éppen a szépen megoldott részleteket. Egy szóval nem a teljes kompozíció, a „mondat” érdekelte, hanem csupán a mondatot alkotó „szavak”. „Isten a részletekben lakik!” – vélte Mies van der Rohe.

A modern építészet elvetette az öncélú formálást, a „formalizmust”. Ennek ellenére viselkedésében sok formális elem volt. „Formalizmusa” elsősorban az alaprajzi elrendezésben és a szerkezetek kialakításában érhető utol. A „szép” alaprajz szabályos, lehetőleg négyzet formájú – vallották kimondatlanul is az építészek. A szerkezet „szépsége” érdekében pedig sokszor célszerűtlen, kényelmetlen és ésszerűtlen megoldásokat választottak.

A modernet az előkelő „távolságtartás” jellemezte. Igyekezett hangsúlyosan „intellektuálisan” viselkedni, tehát az értelmiségi közönségnek építeni. Elvont eszközökkel elvont hatásokra törekedett, riasztóan „pontos” és nyomasztóan hatalmas épületeket épített, meg sem próbálta építészét az utca emberével elfogadtatni és megkedveltetni.

A modern építészet minden áron és minden helyzetben igyekezett bizonyítani, hogy épületeinek megoldásai ésszerűek, racionálisak. Mindig kínosan vigyázott a kifejezés „szabatosságára”, a szerkezetek, alkalmazott anyagok és a rendeltetés „bemutatására”. Egyszóval figyelmét a „szöveg” kötötte le. Mindebből az átlag ember meg alig értett valamit, csupán az ismétlés unalmát és szürkességét érezte.”⁽²⁾

(2) Dr. Winkler Gábor–Szabó Péter:Építészettörténet A „modern utáni” – poszt-modern építészet,
<http://www.arc.sze.hu/eptortea/>

5

„Mert tagadhatatlan, hogy e vidéket pirosló jó kedvében teremté az Isten, e magyar Svájcot, magyar Andalúziát. A hegyek lábához is nagy örömeiben tette a nagy álló tükör, a szép Balatont, hogy kacér szépségüket szemlélgethessék benne tündéreink, csendes holdas éjeken.”
(Czigány Károly)

2. BALATONI ÉPÍTÉSZET – A hely szelleme

Minden nagy víz elsősorban fény. Víz és ég. Előfordul, hogy víz és ég eggyé olvad. Vagy hogy víz és ég is üveg. A víz lehet selyem, olaj, törött jég vagy recés üveg. Kék, viharszürke, palackzöld, vagy barna víztükör. Köd, pára, fény.⁽³⁾

A Balaton-felvidék építészete nem tévesztendő össze a vízparti építészettel, vagy egyáltalán azzal a vízparti területi sávval, ami ugyan évszázadokon át a Balaton-felvidék része volt, de a XIX. század vége óta folyamatosan elvált, levált a valódi balaton-felvidéki tájról. A vízpart átértékelődött, építészeti sajátosságai az elmúlt évtizedek alatt sokat változtak. Minden az idegenforgalomról, a vendéglátásról, a vízparti szolgáltatásokról szól. Persze ez érthető is, hiszen Trianon után elvesztettük nagyhírű hidegvizes fürdőhelyeinket, Abbáziát, az erdélyi fürdőket, és így, a legnagyobb figyelemmel a Balaton felé fordultunk.⁽⁴⁾

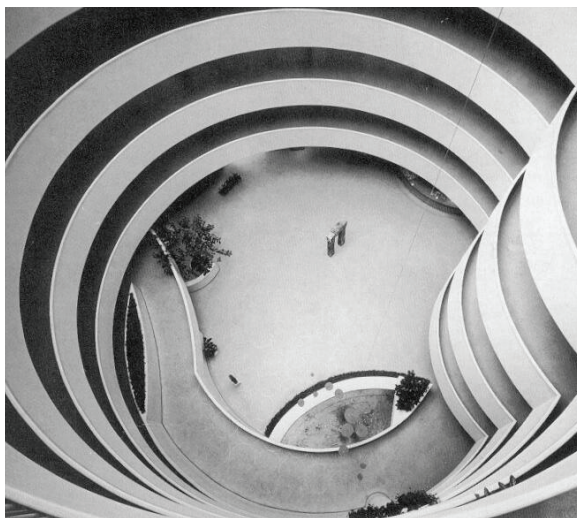
Ma már a vízparti települések a polgári villaépítészet hagyományait követik. A nagyarányú idegenforgalmi fejlesztésekkel, a vasútvonal kiépítésével, a nyaralók megjelenésével, a nyári „beach”-hangulat elterjedésével a balatoni települések átértékelődtek. Így volt ez a két világháború között, amikor Kotsis Ivánék új szellemű nyaraló típusterveket készítettek, vagy a hatvanas években, amikor sorra jelentek meg a modern épületek, vízparti szállodák, furcsa héjszerkezetű hajóállomások (Callmeyer Ferenc, Tátika étterem, Badacsony; Gulyás Zoltán, Kikötő büfé, Tihany). Aztán itt vannak a rendszerváltás időszakának feltupírozott reprezentánsai, a mediterrán stílusú nyaralók, „tüzép-barokk” villák, éttermek, panziók. Ennek megfelelően, sokkal színesebb, változatosabb, ha úgy tetszik, látványosabb környezet alakult ki a vízparton, ahol a legfőbb erény az építészeti alkotások minősége, az építészeti szakmai kvalitása.

(3) Száraz Miklós György, *Mesés Magyarország, M-érték* kiadó, 2011

(4) Krizsán András, *Magyar Művészet*, 2014/1

6

8

7

9

6. John Lautner, House for Mr and Mrs Jeronnimo Arango, Acapulco, Mexico, 1973, by Taschen

7. Gulyás Zoltán, Kikötő büfé, Tihany, Archiv fotó

8. Frank Lloyd Wright, Guggenheim múzeum, New York, by Taschen

9. Jorn Utzon, Sydney opra, Sydney, Archiv fotó

3. ÉPÍTÉSZETI KONCEPCIÓ – Expresszív folytonosság

A 60-as évek neo-expresszionista építészetének megjelenését a modernitás első észlelt krízisei tették lehetővé. Fellépett egy olyan új generáció, akik már nem hitték el a modern paradigmák mindenképp feletti „szentségét”. A modern építészet szigorú fegyelme oldódni kezdett, néhány jelentős alkotó szembeszállt az általánosan elfogadott előírásokkal, dogmákkal. Elgondolkodtató magának Le Corbusier-nek, a modern törekvés atyjának meghasonulása is (lásd az 1950–55 között épített Ronchamp-i kápolnáját, mellyel mintegy megtagadta mindazt, amit előtte épített) akkor, amikor Frank Lloyd Wright megépítette mesterművét, a New York-i csigavonalas Guggenheim múzeumot (1946–58). Ismertek voltak ebben az időben Jorn Utzon dagadó vitorlákat mintázó Sydney-i Opera tervei (1956–73), és Hans Scharoun berlini Filharmóniájának nagyszerű épülete (1956–1963), vagy Eero Saarinen felszálló madár formáját idéző New York-i repülőtér (1956–60), hogy csak a legnagyobb léptékű expresszív hatású épületeket említsük, melyek az adott időszakban létrejöttek.

A neo-expresszionizmus inkább a modernitásba belefáradt nemzedék „fantasztikus” lázadásának számított. A jelenségnek a lázadáson kívül komolyabb ideológiai vagy szociológiai alapja nem volt, csupán a megkövesedett konvenciók ellen kerestek alternatívát.”⁽⁵⁾

John Lautner (1911–1994) szavai szerint létre kell hoznunk: „...a szabad, gyönyörű építészetet, amely az egyéniséget, az embereket szolgálja, hogy minden nappal gyarapodjon a szépség és az öröm az életben.”

Munkájukra erősen jellemző az egyéni szabadság túlzott hangsúlyozása és megkövetelése. Épületeikben majd minden esetben elmosódik a kül- és beltér határa a hatalmas üvegfelületek, a semmihez sem hasonlítható tetőszerkezetek láttán. A szerkezetek logikusak, funkcionálisak és eredetiek, amik a rendkívül új forma- és anyaghasználattal szoborszerűek, sőt drámaiak.

(5) Valkay Zoltán: Plasztikus-építészet, avagy építész-szobrok „üvegyöngy játéka”
(A kishegyési CAMPUS ,2001 építészeti táborban 2001. július 3-án elhangzott előadás kivonata)

10

„a szabad, gyönyörű építészetet, amely az egyéniséget, az embereket szolgálja, hogy minden nappal gyarapodjon a szépség és az öröm az életben.” (John Lautner)

4. TERVEZETT ÁTALAKÍTÁS – Imagináció

11

Az építés lényege nem az anyag, az erő, a szerkezet, a stílus, hanem a dráma maga. Kell a történelmi, geológiai környezethez való kapcsolat, kell az anyag és kell az eszme, és a szépség is, de legfontosabb maga az építés drámája.⁽⁶⁾

A modern organikus építészet imagináció, szabad gondolat. Az imagináció nem erővel kifejtett megjelenítése a képzeletnek, hanem olyan személyes belső kifejeződés, ami a külső valós világban is pozitív irányú változást hoz létre. Olyan képszerű elgondolás, ami arra törekszik, hogy megvalósuljon. Egy olyan folyamat, aminek a végén egyre inkább felismerhetővé válik az a semmi mással össze nem téveszthető élmény, hogy egy helynek nemcsak fizikája, hanem metafizikája is van, és nemcsak látvány, hanem génius.⁽⁷⁾

12

Az építészet egyenrangú párbeszéd a tájjal, ahol az építész feladata, hogy „jelentésteljes” helyeket hozzon létre. Hiába próbálja korunk civilizációja az egyetemes kultúra jegyében átformálni, hasonlóvá tenni a különböző földrészek táji, természeti sajátosságait, minden talpalatnyi földnek saját karaktere és hagyománya van. Az ember identitása megkívánja a helyek identitását.⁽⁸⁾

A fejlemények áttekintése nyomán világossá vált számomra, hogy a meglévő környezet sajátosságainak és a modern épület koherens folytatásának a plasztikus építészet előképei, a 60-as évek neo-expresszionizmusa és a belső imaginációból származó képek számítanak. Disszertációmban ezt az alkotói folyamatot mutatom be, felidézve a vázlatoktól a megvalósult épületig az építés drámáját.

11. Temető kápolna, Pula. Tervező: Krizsán András. Fotó: Krizsán András
12. Ravatalozó, Dörgicse. Tervező: Krizsán András. Fotó: Bujnovszky Tamás

(6) Makovecz Imre: Dráma (1985)

(7) Hamvas Béla: Az öt génius

(8) Christian Norberg-Schulz: Genius loci

IRODALOM

- Bódi Jenő: Kövek és képzetek. Az építészet szimbolikus funkciói a Káli-medencében (2002)
- Cseri Miklós – S. Lackovits Emőke: A Balaton-felvidék népi építésze (1997)
- Czigány Károly: Kővágó-Örs és vidéke (1886)
- Frédéric Debuyst, A hely szelleme a keresztény építészetben (Bencés kiadó, 2005)
- Erhardt Gábor, Absztrakt erdő, Régi-Új Magyar Építőművészet, 2011/3
- Eötvös Károly: Utazás a Balaton körül
- Ernst F. Schumacher: A kicsi szép (1991)
- Futó János: Építőkövek a Balaton-felvidéken (1996)
- Hamvas Béla: Az öt génusz
- Havasréti József: A Káli-medence művészetszociológiai térképe (2002)
- Jedzinák Krisztina: Kitüntetett pontok. A kultuszhelyektől a turisztikai látványosságig (2002)
- Kemény Bertalan: Homálybogyózás (2008)
- Kenneth Frampton: A modern építészet kritikai története (TERC 2002)
- Krizsán András: Ellenállni az időnek, Régi-Új Magyar Építőművészet, 2006/2
- Krizsán András-Somogyi Győző: A Balaton-felvidék tájba simuló népi építésze (CSER, 2010)
- Krizsán András: Csütörtöki Iskola (TERC, 2013)
- Krizsán András: Balaton-felvidéki építészeti útmutató (NAKVI 2013)
- Krizsán Pál: Tapolca és környékének földtani leírása (kézirat)
- Laposa József: Szőlőhegyek a Balaton-felvidéken (1998)
- Makovecz Imre: Dráma (1985)
- Peki Wang: Zánka Rising Up, (Archiworld 2013)
- Peter Zumthor: A szépség kemény magva (1991)
- Dr. Román András: A magyarországi népi műemlékek fogalmkörének meghatározása (1980)
- Dr. S. Lackovits Emőke: Képek a káli-medencei falvak életéből (1989)
- Dr. Sonnevend Imre : A Káli-medence részletes kalauza (1997)
- Somogyi Győző – Szelényi Károly: Káli-medence (1992)
- Száraz Miklós György, Mesés Magyarország, M-érték kiadó, 2011
- Szűcs Endre: Mérmű Kft. (2007)
- Valkay Zoltán: Plasztikus-építészet, avagy építész-szobrok „üveggyöngy játéka”
- Vincze László DLA: Zánka feléled, Régi-Új Magyar Építőművészet, 2013/1
- Dr Winkler Gábor–Szabó Péter: Építészettörténet, A „modern utáni”-posztmodern építészet

TERVEZŐI NÉVSOR

Építész :

KRIZSÁN ANDRÁS okl. építészmérnök
MODUM Építésziroda Kft.
1147 BUDAPEST, Czobor u. 60/B
HUNGARY
Telefon/fax: +36 (1) 220-0677
Mobil: +36 (30) 999-0027
e-mail: krizsand@gmail.com
<http://www.modum.hu>

Építész munkatársak:

Csontó Judit okl. építészmérnök, Debreczeni Szabolcs építészhallgató

Belsőépítész:

Horváth Gyula belsőépítész /

Statika:

Medek Ákos okl. építészmérnök, Szarka Gergely okl. építőmérnök /MEDEK Iroda Kft.

Épületgépészet:

Rosza Csaba okl. épületgépész / PUMPERO Bt.

Elektromos:

Kovács Zsuzsa okl. villamosmérnök, Sándor Dávid villamosmérnök / QUALIKO Kft.

Tűzjelző rendszer:

Merics Péter tűzvédelmi szakmérnök / Pálffy & Papp Kft.

Tűzoltó szakmérnök:

Segesdi Ferenc építész tűzoltó szakmérnök

Megbízó:

ZÁNKA ÚJ NEMZEDÉK KÖZPONT NONPROFIT KÖZHASZNÚ Kft.
8251 Zánka

Kivitelező:

Kuti és Fia Kft.

Műszaki ellenőr:

Pintér László okl. építészmérnök / PINTRADE Kft.

Tervezés éve: 2010-2011

Kivitelezés: 2012

